

Od ugovora o djelu do ugovora na neodređeno

Jedino pitanje koje se nametalo bilo je – koja će od nas tri dobiti posao?

Tri novinarki Centra za istraživačko novinarstvo (CIN) iz Sarajeva su početkom godine konkurisale za posao novinara u Direkciji za koordinaciju policijskih tijela u Bosni i Hercegovini (BiH). Uvjeti su bili univerzitetna diploma, poznavanje engleskog jezika te dvije godine iskustva na istim ili sličnim poslovima.

Izgledalo je nemoguće da jedna od novinarki CIN-a ne dobije posao, jer svaka ima najmanje osam godina iskustva u novinarstvu, govori engleski jezik, dvije od nas posjeduju titulu magistra, a treća je diplomirani ekonomista.

Međutim, poziciju je dobila osoba koja nije diplomirala novinarstvo niti je ikada radila taj posao. Posjeduje iskustvo od dvije godine volonterskog staža u Internacionalnoj asocijaciji kriminalista i Upravi za policijsko obrazovanje u Banjoj Luci, a na testu je osvojila maksimalan broj bodova.

Oglas za posao u Direkciji za koordinaciju policijskih tijela u BiH za poziciju Viši stručni saradnik – novinar sa minimum dvije godine iskustva na istim ili sličnim poslovima. (Foto: CIN)

U konkursima se traže obrazovanje i iskustvo koji bi u igri trebali ostaviti samo najbolje kandidate. Ipak, ispunjavanje uvjeta na konkursu nije uvijek garant da ćete dobiti posao. Istraživanje CIN-a je pokazalo da ovakvo iskustvo pri traženju posla u državnoj službi u BiH nije rijedak slučaj.

Na osnovu podataka koje je CIN prikupio iz 33 državn

ministarstva, direkcije i agencije, u posljednjih pet godina najmanje 260 osoba je već radilo na pozicijama za koje je konkurs raspisan naknadno. One su prije raspisivanja konkursa već radile na tim radnim mjestima, po osnovu ugovora o djelu ili ugovora na određeno.

Za veliki broj ljudi u BiH zapošljavanje u državnoj službi predstavlja bacanje novca poreskih obveznika i vremena kandidata. Nekvalitetan proces zapošljavanja otvara mogućnosti za nepotizam, korupciju i slabi povjerenje građana u rad državnih institucija.

Jedini koji imaju koristi od zapošljavanja u državnoj službi jesu "novi" zaposlenici i članovi komisija koji zarađuju i do 300 KM za provjeru kandidata – unaprijed osuđenih na neuspjeh.

Država kao najbolji poslodavac

Posao u državnoj službi znači redovnu plaću, dobre radne uvjete, sigurnost i zagarantovanu penziju. Za mnoge građane koji se više od dva desetljeća suočavaju sa nesigurnim političkim okruženjem, nezaposlenošću i uništenom ekonomijom, država je idealan poslodavac.

Direktor Agencije za državnu službu Neven Akšamija kaže da tri agencije za državnu službu u BiH rade dobro svoj posao. (Foto: CIN)

Stoga, nije čudno da se na svaki objavljeni oglas prijavi više desetina kandidata za jednu poziciju. Konkurencija je često prividna – paravan kojim se prikriva činjenica da je pozicija već popunjena ili rezervisana za nekoga. Najbolji način da dobijete posao u državnoj službi nije da konkurišete na javni oglas, već da uđete u instituciju preko ugovora o djelu ili ugovora na određeno vrijeme za koje nije obavezno raspisivanje konkursa.

Stručnjaci za ljudske resurse se slažu da je osoba koja već radi na poziciji za koju je raspisan konkurs u prednosti u

odnosu na kandidate izvana te ima veće šanse da dobije posao.

Fuad Kasumović, zamjenik državnog ministra finansija, ide i korak dalje, navodeći da kandidati za koje se raspisuju formalni konkursi često dolaze i do pitanja koja će biti na testu.

Ako je unaprijed poznato ko će dobiti posao, procedura zapošljavanja stvara nepotrebne troškove za državu.

Istraživanje CIN-a za period između 2006. i 2011. godine pokazuje da su desetine hiljada maraka budžetskih sredstava potrošene za objavu oglasa i naknade članovima komisija za izbor novih uposlenika.

CIN-ovo istraživanje o zapošljavanju u državnoj službi

Novinari CIN-a su na 54 adrese državnih institucija poslali zahtjeve za slobodan pristup informacijama, tražeći imena i prezimena državnih službenika i zaposlenika te vrstu ugovora koju su imali u periodu od 2006. do 2011. godine.

Cilj je bio da se na osnovu vrste i datuma sklapanja ugovora dobije slika o tome koliko je državnih službenika i zaposlenika imalo privremene ugovore prije raspisivanja javnih konkursa koji su im omogućili da dobiju stalno zaposlenje.

Zamjenik državnog ministra finansija Fuad Kasumović procjenjuje da tek jedno ili dvoje od stotine kandidata dobije posao u državnoj službi regularnim putem. (Foto: CIN)

Neke državne institucije su odbile dostaviti ove podatke, pravdajući se da time štite privatnost svojih zaposlenika. Zbog toga je CIN tužio Agenciju za državnu službu (ADS) i dobio presudu u svoju korist.

Državni sud u presudi navodi da građani imaju pravo znati ko su državni službenici i da su to javne informacije koje se po zahtjevu moraju dostaviti na uvid.

I pored presude, tek 33 institucije su dostavile djelimične ili potpune podatke u skladu sa zahtjevom CIN-a. Podaci pokazuju da institucije često raspisuju konkurse za već popunjene pozicije.

Na primjer, od 17 osoba koje imaju ugovor na neodređeno vrijeme u Agenciji za policijsku podršku BiH, njih sedam je prije objavljivanja konkursa već radilo na tim pozicijama.

Rahmija Hodžić, direktor Agencije, u razgovoru sa novinarima CIN-a kaže da su ljudi koji su radili na osnovu ugovora o djelu primljeni na neodređeno vrijeme, nakon što je ADS raspisao konkurs za te pozicije. On kaže da se nije miješao u proceduru izbora namještenika.

“Sve je išlo preko ADS-a”, kaže Hodžić i dodaje da nema ništa nezakonito u cijeloj proceduri.

Direkcija za civilnu avijaciju BiH, koja nadzire i regulira civilni aviosaobraćaj, ima 54 stalno zaposlene osobe. Njih 17 je već ranije radilo po osnovu ugovora o djelu ili na određeno. U ugovorima u koje je CIN imao uvid stoji da važe do raspisivanja konkursa za te pozicije.

Za ovu direkciju je i Ured za reviziju institucija BiH utvrdio da 17 lica (11 sa visokom stručnom spremom i 6 sa srednjom) ima zaključen ugovor o radu na određeno vrijeme. Iz dokumentacije koju su dostavile institucije se ne može utvrditi da li je prije angažovanja zaposlenika raspisan konkurs i na koji način je izvršen izbor kandidata.

Revizori navode da prilikom zapošljavanja treba ispoštovati zakonsku regulativu i princip transparentnosti.

Direktor Agencije za policijsku podršku BiH kaže da se nikad ne miješa u izbor kandidata te da taj posao prepušta Agenciji za državnu službu. (Foto: CIN)

Slična situacija je i u Fondu za povratak, u čijoj nadležnosti

je, prije svega, finansiranje povratka izbjeglica u BiH. Od jedanaest stalno zaposlenih, četvero je na svojim pozicijama radilo u Fondu i prije raspisivanja konkursa.

Od 123 stalno zaposlene osobe u Sekretarijatu Parlamentarne skupštine BiH, njih 32 je bilo angažovano na pozicijama za koje je naknadno raspisan konkurs.

U Ministarstvu pravde BiH je trećina trenutno zaposlenih već radila na pozicijama za koje su konkursi raspisivani naknadno, u periodu od 2006. do 2011. godine.

U Ministarstvu civilnih poslova BiH taj broj iznosi oko 20 procenata, a u Ministarstvu sigurnosti BiH oko 40 procenata.

Zanimljiva je situacija i u Uredu za zakonodavstvo Vijeća ministara. Ovaj ured daje pravno mišljenje o materijalima koji se upućuju Vijeću ministara. U ovom uredu od 2007. godine je zaposleno šest osoba. Njih pet već je radilo na tim pozicijama.

Objavljivanje konkursa forme radi košta državu

ADS nije CIN-u poslao podatke o tome koliko je koštalo objavljivanje oglasa za državne službenike koji su već radili na tim pozicijama, ali jesu neke druge državne institucije.

Tako je Direkcija za civilnu avijaciju potrošila 3.500 KM za oglašavanje za dvije pozicije koje su već bile popunjene.

Više od pola miliona ljudi u BiH traži posao, a država je jedan od idealnijih poslodavaca. (Foto: CIN)

U Agenciji za policijsku podršku 2010. godine se na radna mjesta portira, čistačice, vozača i referenta za vođenje protokola i arhive prijavilo preko dvjesto kandidata. Na tim mjestima već su radile osobe po ugovoru o djelu. Za objavu ovog konkursa Agencija je potrošila 1.500 KM naknade članovima komisije te oko 2.000 KM za objavljivanje oglasa.

U prosjeku, objava u novinama i plaćanje naknada članovima komisije košta državu oko 2.000 KM po oglasu. Naknade članovima komisije zavise od broja prijavljenih kandidata, a ako ih je više od 30, iznose i do 300 KM po članu.

Društvene posljedice nepravednog procesa zapošljavanja

Enver Išerić je bivši direktor ADS-a Federacije BiH. On kaže da zapošljavanje državnih službenika koji već rade po ugovoru o djelu nema pravnog osnova. Ugovori o djelu, kaže Išerić, mogu se koristiti za one povremene poslove za koje sistematizacijom nije predviđeno radno mjesto, kao što je krečenje prostorija.

Kasumović, zamjenik ministra finansija, upozorava na nepravilnosti prilikom zapošljavanja u državnoj službi. On objašnjava da budući državni službenici prvo dobijaju ugovor na određeno, a zatim se za njih raspisuje konkurs da se zadovolji forma. Način na koji rukovodilac institucije bira s kim će sklopiti ugovor na određeno je stvar lične preferencije, kaže Kasumović:

“Apsolutno lične preferencije, rođačka i stranačka linija.”

Stručnjak za ljudske resurse Erol Mujanović kaže da pogrešna politika regrutovanja u državnu službu može dovesti do neželjenog grčkog sindroma; protesta, nezadovoljstva i velikog broja nezaposlenih među mladima. (Foto: CIN)

Rudo Vidović je trenutni zamjenik ministra u Ministarstvu prometa i komunikacija BiH. U prethodnom mandatu bio je ministar. Jedan od njegovih savjetnika je sin stranačke kolegice i susjede Slavice Josipović.

Vidović kaže da je savjetnika odabrao na osnovu njegovih kvalifikacija, a ne na osnovu stranačkih ili susjedskih odnosa.

Bilo kako bilo, ministar ima pravo da bez konkursa primi

savjetnika. Da li će ta činjenica kasnije biti odlučujuća u obezbjeđivanju namještenja u državnoj službi na osnovu zasluga, drugo je pitanje.

Dejan Majkić, sin Dušanke Majkić, visoke dužnosnice Saveza nezavisnih socijaldemokrata i zastupnice u Parlamentarnoj skupštini BiH, je odlukom Vlade Republike Srpske (RS) 2011. godine imenovan za pomoćnika direktora Poreske uprave RS-a. Njen drugi sin Ognjen također radi u Poreskoj upravi RS-a kao pripravnik.

Spomenka Ljubić je dobila posao u Regulatornoj agenciji za komunikacije u vrijeme kada je njen otac Božo bio ministar komunikacija i prometa.

Danilo Petrović je savjetnik svome puncu Nebojši Radmanoviću, članu državnog Predsjedništva.

Prema Kasumovićevim riječima, veze, nepotizam i politička podobnost su glavni aduti za ulazak u državnu službu. Tek jedno ili dvoje od sto kandidata može biti te sreće da dobije posao bez intervencije.

Na pitanje zašto se ništa ne čini da se ovakva praksa zaustavi, Kasumović kaže:

“Ko će reagirati? Onaj koji prima? Nije lud. On voli da ima širinu da može netransparentno (...) nekad će ga neko zamoliti, ili stranački ili rodbinski, da ga zaposli.”

Erol Mujanović je stručnjak za razvoj ljudskih potencijala. On radi za Razvojni program Ujedinjenih nacija (UNDP) na projektu obuke mladih ljudi u traženju zaposlenja. Radio je i kao direktor firme koja se bavila izborom najboljih kandidata za poslodavce.

Prema njegovom mišljenju, ako su kandidati koji već obavljaju te pozicije prije raspisivanja konkursa najbolji, onda u suštini problem i nije toliko veliki, osim što treba biti fer

i ne trošiti vrijeme i novac kandidata koji konkurišu. Međutim, ako se ne radi o najboljim kandidatima, onda je to pogubno.

„Ako su kandidati nekompetentni, to je srednjoročno i dugoročno pogubno po organizaciju koja ima takvu politiku regrutiranja i takvu politiku upravljanja ljudskim resursima, jer će nas negativna selekcija dovesti prije ili kasnije do grčkog sindroma”, odnosno do protesta nezaposlenih i razočaranih mladih iz te zemlje.

Kandidat koji nije dobio posao

Adisa Okerić Zaid ima deset godina iskustva u prevođenju za međunarodne organizacije u BiH, finansijski sektor i sud u Hagu. I pored brojnih pokušaja, to iskustvo joj nije bilo dovoljno da dobije posao u državnoj službi. (Foto: CIN)

Adisa Okerić Zaid, prevodilac sa desetogodišnjim iskustvom u međunarodnim organizacijama, Haškom sudu i finansijskom sektoru, odustala je od pokušaja da pronađe posao u državnoj službi.

Nekoliko puta je zamalo dobila posao prevodioca, ali je gubila od onih koji su već radili na tim pozicijama prije raspisivanja konkursa.

„Prva je reakcija, kad to krene, javi se neka nesigurnost. Onda kasnije frustracija. Na kraju sam odustala, ima već godina dana. (...) Čovjek previše energije uloži u to“, kaže Okerić Zaid.

Direktor ADS-a Neven Akšamija ne vidi da postoji problem u zapošljavanju državnih službenika. On kaže da su tri agencije za državnu službu koje postoje u BiH ispunile svoju svrhu.

CIN-ove novinarke nisu dobile posao

Tri novinarke CIN-a su se u februaru prijavile na poziciju Viši stručni saradnik- novinar u Direkciji za koordinaciju policijskih tijela BiH.

Tri mjeseca nakon oglasa jedna od njih je obaviještena da nije položila javni ispit, a druge dvije su pozvane da izađu na stručni ispit.

Biografija najuspješnije kandidatkinje za poziciju novinar u Direkciji za koordinaciju policijskih tijela u BiH bez navođenja da je imala isustva u radu na novinarskim ili uredničkim pozicijama. (Foto: CIN)

Ispit se sastojao od deset pitanja, uglavnom, iz Zakona o slobodi pristupa informacijama BiH i zakona koji regulišu rad Direkcije. Odgovorile su tačno na osam od deset pitanja te su pozvane na usmeni ispit koji se sastojao od pitanja poput: "Da li ste nervozni?", "Šta je intervju?" Šta su kolporter?" i "Šta je press clipping?"

Na kraju, posao je dobila Nataša Sikimić koja je 2009. godine diplomirala na Visokoj školi unutrašnjih poslova u Banjoj Luci.

Sikimić ima volontersko iskustvo u Asocijaciji kriminalista i u Visokoj školi unutrašnjih poslova u RS, a i ranije je konkurisala za poslove u policijskim agencijama u BiH. Prema njenim riječima, ranije nije radila u medijima.

Zajedno sa jednim od zamjenika direktora Direkcije, Urošom Penom, objavila je rad pod naslovom Uloga i značaj Interpola u međunarodnoj policijskoj saradnji. Pena je predavač na Visokoj školi unutrašnjih poslova u Banjoj Luci i zajedno su učestvovali na istim konferencijama.

U intervjuu za CIN Sikimić je rekla da se pripremala oko dva mjeseca za testove na kojima je dobila maksimalan broj bodova.

Međutim, u razgovoru sa novinarkom CIN-a nije znala navesti tačan naziv Zakona o slobodi pristupa informacijama u BiH iz kojeg je i bila većina pitanja na testu.

Na pitanje da li joj je Pena pomogao da dobije ovaj posao, odgovorila je:

“Ovaj razgovor je završen.”